

Marko Babić
EVANDELISTAR KAO ZNAK*Oblik izražavanja*

Kršćansko je bogoslužje - kao i svaka druga vrsta bogoslužja - puno simboličkih znakova i radnja, bez kojih je nezamislivo, neshvatljivo i neprotumačivo. Simbolički znakovi i znakovite liturgijske radnje sastavni su dio liturgijskoga govora i izražavanja. To je uzvišeniji i misteriozniji način izražavanja neizrecivoga što ga vjernici koriste kad se susretnu s otajstvom koje ih nadmašuje. Zbog toga ih znak koji zapažaju podsjeća na sadržaj vjere koji ne mogu do kraja izraziti samo govorom. Sveti je Toma Akvinski to izrekao sintagmom “aliud videtur, aliud inteligitur = jedno se vidi a drugo shvaća”.

Kršćani u svome bogoslužju koriste različite vrste znakova i znakovitih radnja koje su, redovito, općeljudska kulturna baština. Drugim riječima rečeno, kršćani - redovito - ne izmišljaju posebne simbole koje nijedna druga religija ne upotrebljava, nego već uobičajene znakove i znakovite kretnje koriste kao svoj način izražavanja bogoštovlja pridodajući znakovima sadržaj vjere u Krista uskrsloga i Onoga koga im je Krist objavio svojim riječima i djelovanjem. Zbog toga je kršćanska simbolika u nekim segmentima zajednička svim religijama, a u nekima poprima specifično kršćansko značenje. Drugi vatikanski sabor na više mjesta u svojim dokumentima ističe važnost vidljivih znakova u liturgiji pomoću kojih se “označava nevidljiva božanska stvarnost” (SC 33) te “obilježava i izvršuje čovjekovo posvećenje” (SC 7). Osobito snažan poticaj shvaćanju važnosti znakova u liturgiji dao je glasoviti teolog Guardini svojim djelom koje je prevedeno i na hrvatski jezik pod naslovom “Sveti znakovi”.

KNJIGA JE ZNAK

Kršćanstvo je jedna od tri religije koje koriste “svetu” knjigu kao trajan sadržaj svoga vjerovanja i temeljnu odrednicu djelovanja pa ih zajedničkim imenom nazivamo “religije knjige”. Zbog toga kršćanstvo poštuje i časti knjige u kojima je zapisana Božja poruka ljudima a tu počast iskazuje i za vrijeme službenoga kršćanskog bogoslužja. Naravno, posebnu počast iskazuje knjizi u kojoj su zapisana četiri evanđelja. Zbog toga Opća uredba Rimskog misala (OUM) naglašava: *“Čitanje evanđelja tvori vrhunac liturgije riječi. Njemu valja iskazati najveće poštovanje. To uči sama liturgija kad ga među ostalim čitanjima odlikuje posebnom čašću, bilo od strane služitelja koji je ovlašten da ga navijesti i koji se na to pripravlja blagoslovom ili molitvom, bilo od strane vjernika, koji poklicima priznaju i ispovijedaju da je Krist prisutan i da im govori, a samo čitanje slušaju stojeći, bilo samim znakovima poštovanja koji se pridaju čašćenju evanđelistara”* (br.60).

Zbog toga se vanjsko iskazivanje poštovanja liturgijskoj knjizi ide dotle da joj kršćani iskazuju isto poštovanje i čašćenje koje se iskazuje utjelovljenoj Riječi Božjoj i molitvi. To se u liturgiji posebno pokazuje prema evanđelistaru: svečano unošenje u crkvu, vidljivo izlaganje pred vjernicima na oltaru i ambonu, poseban blagoslov navjestitelju, znamenovanje znakom križa knjige, navjestitelja i svih prisutnih vjernika, kađenje, stajanje na nogama dok se čita evanđeoski tekst, poljubac nakon čitanja, svečani usklik i odgovor. “U svečanijim slavljinama biskup može, ako je zgodno, blagosloviti narod evanđelistarom” (OUM br. 175).

POŠTOVANJE I NAKON BOGOSLUŽJA

Ali, to iskazivanje počasti ne ograničava se samo na vrijeme i mjesto odvijanja liturgijskog čina nego i poslije toga. Zbog toga nošenje i pospremanje lekcionara, a osobito evanđelistara, treba obavljati dostojanstveno i s poštovanjem. U svim vremenima i u svim vrstama kršćanskog bogoslužja kršćani su sačuvali tijesnu povezanost navješćivanja Riječi Božje i euharistijske žrtve ispovijedajući da je Krist i hrana duše i svjetlo života. Zbog toga se evanđelistar nakon svečanog ulaska prije mise polaže na sredinu oltara i tu ostaje dok traje bogoslužje stola Riječi Božje a poslije bogoslužja treba ga pohraniti na dostojno mjesto. Prema

drevnom rimskom običaju, koji seže u 4. stoljeće, podđakoni su vodili brigu da evanđelistar, nakon što bi ga poljubili klerici i prisutni narod, spreme i zaključaju u bogato ukrašenu kutiju. U Milanu se evanđelistar pospremao u zlatni relikvijar. Ne bi bilo na odmet da se kod projektiranja namještaja naših sakristija na istaknutom mjestu predvidi poseban odjeljak sa staklenim zatvorom kroz koji bi se mogao vidjeti svečano urešen evanđelistar.

Da bi se lekcionaru moglo iskazati dostojno poštovanje, i sama knjiga treba svojim vanjskim izgledom i opremom biti takva da sama od sebe potiče to poštovanje. Nikako ne dolikuje čitati Riječ Božju iz fotokopiranih listina ili "Živoga vrela". Bio sam prisutan kad je za vrijeme jednoga bogoslužja evanđelje čitano iz jednoga tako fotokopiranog lista koji je vjetar otpuhnuo s ambona za vrijeme dok ga je svećenik kadio. Jednom drugom prigodom promatrao sam ministranta koji je donio u crkvu "Liturgijski listić" savijen u zadnjem džepu, kao što tinejdžeri redovito nose svoje bilježnice u školu, i iz tako zgužvanog listića s ambona čitao Sveto pismo na svečanoj nedjeljnoj župskoj misi. Svećenik im daje po jedan primjerak listića da nose kući kako bi se bolje spremili za nedjeljna čitanja u crkvi što je vrijedno svake pohvale. Ali ne dolikuje da iz tih "radnih materijala" naviještaju Sveto pismo za vrijeme liturgijskog skupa, jer Crkva vjeruje da je Krist "prisutan u svojoj riječi, jer on govori kad se u Crkvi čita Sveto pismo" (SC 7).

Bogu hvala, mi imamo prevedene na hrvatski i prilično ukusno tiskane sve dijelove obnovljenoga lekcionara, uključujući i evanđelistar koji je 1989. s dosta ukusa, za naše prilike čak i raskošno, tiskan u tisuću primjeraka pod naslovom "Evanđelistar i četveroevanđelja". Mnogi narodi po svijetu nemaju tako uređen evanđelistar koji je uređen prema talijanskom izdanju izdavača "Fratelli Accetta" iz Palerma. Činjenica da je tiskan u tako maloj nakladi i da već 15. godina zadovoljava potražnju, govori koliko cijenimo znakovitost svetoga evanđelja, a vjerojatno i koliko nas je prožeo evanđeoski duh. Postoji i vedrija strana stvarnosti. Mnogi svećenici u svečanim zgodama koriste evanđelistar i iz njega čitaju Evanđelje. Neki su ga još dodatno ukrasili zlatnim ili srebrenim nakitima tako da djeluje veoma svečano i sam pogled na tako urešenu knjigu uzdiže dušu Bogu i očituje vjeru da ta knjiga sadrži riječi života. Prigovor da su crkve siromašne a da su takva izdanja preskupa nikako ne stoji. Mnoge siromašne

seoske crkve imaju sve liturgijske knjige u dobrom stanju, a mnoge puno bogatije služe se još uvijek starim i poderanim primjercima. Takvi evanđelistar i ne spominju. A kad treba prirediti nekakvu prigodnu gozbu, onda se uvijek nađe izvor sredstava koji će podmiriti takva izdanja. I tu vrijedi općenito pravilo: “Ne daje tko ima, nego tko hoće i za što hoće!”

DA LI PODIZATI EVANĐELISTAR NAKON ČITANJA?

60

I za kraj pitanje koje me je i potaklo na ovaj kratki osvrt: Da li podizati evanđelistar nakon čitanja za vrijeme mise? U dosadašnjem prikazu je naglašena važnost znaka liturgijske knjige i potrebno poštovanje koje treba iskazivati tim knjigama među kojima se ističe evanđelistar. Neki svećenici nakon što pročitaju evanđeoski odlomak podignu visoko iznad ambona evanđelistar dok izgovaraju ili svečano pjevaju usklik “Riječ je Gospodnja”. Neki čak idu i korak dalje mijenjajući pritom usklik “Riječ je Gospodnja” u: “Ovo je Riječ Gospodnja”, vjerojatno i nesvjesno sugerirajući vjernicima da je knjiga koju im pri tom pokazuje Riječ Gospodnja a ne ono što je iz knjige naviješteno. Neki se pozivaju na praksu crkava engleskog jezičnog područja kojima, barem po njihovu tumačenju, usklik “This is Word of Lords” to sugerira.

Ne ulazeći pobliže u jezično značenje navedenoga usklika u engleskom jeziku, potrebno je naglasiti da podizanje evanđelistara za vrijeme navedenoga usklika nije prikladno upravo zbog navedenoga razloga: ta radnja sugerira da je podignuta knjiga Riječ Gospodnja, a to nije dobro.

Zaključimo: evanđelistaru treba iskazivati posebno i prikladno poštovanje za vrijeme i nakon liturgijskog slavlja, u liturgijskom prostoru i izvan njega. Zato je u liturgijskim knjigama predviđeno više načina a to kršćani redovito i čine. Podizanje knjige nakon pročitana evanđelja na misi nije predviđeno liturgijskim propisima niti je potvrđeno u kršćanskoj tradiciji. Budući da sugerira pogrešan smisao znaka, nije prikladno da se prakticira.